

26.5.2003

28.05.2003
ad 17.41.2002
01013:00/2002
Lamp

Oikeusministeriölle

Asia: Lausunto sovittelutyöryhmän mietinnöstä

Pyydettyä lausuntonaan sovittelutyöryhmän mietinnöstä Espoon kärjäoikeus kunnioittavasti esittää seuraavaa.

Ehdotetun tuomioistuinsovittelun tämänhetkiset toimintamahdollisuudet.

Ei ole syytä kiistää sitä työryhmän mietinnöstä ilmenevää käsitystä, että kansalaisilla aivan ilmeisesti on kaiken aikaa erilaisia selvittämättömiä kiistakysymyksiä, joita syystä taikka toisesta ei ole voitu taikka haluttu saattaa tuomioistuimen ratkaistavaksi, ja joiden selvittäminen monestikin voisi onnistua puolueettoman sovittelijan johdolla käytävissä osapuolten yhteisissä neuvotteluissa.

Kärjäoikeuksissa vireille pantuihin riita-asioiden oikeudenkäynteihin kuuluu suorastaan kiinteänä ainesosana pyrkimys saattaa asianosaiset sopimaan riitansa sen oikeudenkäyntiä valmisteltaessa kärjäoikeudessa, mikäli riita on sen laatuinen, että kohtuullinen sovinto asiassa on oikeudelle toimitetun prosessimateriaalin valossa mahdollista saavuttaa. Työryhmän mietinnöstä ilmenee, että riita-asioista sovintoon päättyy tällä hetkellä varsin huomattava osa, noin kolmannes vireille pannuista jutuista. Tästä on toki vedettävissä se johtopäätös, että kärjäoikeuksien tuomarit ovat työssään jo varsin hyvin perehtyneet sovintojen edellytysten aikaansaamiseen.

Riita-asioiden ja varsinkin riitaisten perheoikeudellisten hakemusasioiden oikeudenkäyntimenettelyn johtaminen vaatii tuomareilta tätä nykyä varsin pitkäjänteistä työskentelykykyä eikä vuosittain vireille pantujen tällaisten juttujen kokonaismäärä ainakaan suurimmissa kärjäoikeuksissa ole mainittavasti vähentynyt. Tästä on ollut seurauksena, että riitaisten juttujen käsittelyajat ainakin eräitä kärjäoikeuksia vaivaavan riittämättömän tuomarityövoiman vuoksi ovat edelleenkin kohtuuttoman pitkiä. Mietinnössä esitetty sovittelumenettely olisi mitä todennäköisimmin tuomassa kärjäoikeuksille kokonaan uudenlaisen tehtäväkentän siihen nähden, että sen mukainen sovittelutoiminta olisi usein aloitettava itse asiassa varsin puutteellisin tiedoin. Tällöin asian selvittely oikeudenmukaisen ja ainakin kohtuullisen lopputuloksen varmistamiseksi tulisi mitä todennäköisimmin vaatimaan sovittelua toimittavalta tuomarilta ja kärjäoikeuden kanslialta hyvinkin paljon aikaa ja työpanosta. Mikäli asian osapuolilla ei ole käytettävään oikeudellista avustajaa, jäisi vastuu asian selvittämisestä kokonaan sovittelutuomarin harteille. Nähtävissä on, että ehdotettu sovittelumenettely suorastaan houkuttelisi riitakumppaneita kääntymään ilman oikeudellista avustajaa omakohtaisesti kärjäoikeuden puoleen sovittelun aikaansaamiseksi, mistä seurauksena olisi mitä todennäköisimmin edellä viitatu vaikutukset kärjäoikeuksien työmäärään. Jos sovittelu ei kaikesta huolimatta johtaisi kunnialliseen lopputulokseen, olisi kärjäoikeudessa tehty ehkäpä suurikin työ asianosaisten riidan lopettamiseksi mennyt kokonaan

hukkaan, kun työn suorittanut tuomari olisi esteellinen käsittelemään asiaa, jos se riitajuttuna jäisi taikka tulisi käräjäoikeuden ratkaistavaksi..

Tästä eivät jo tällä hetkellä käytettävissä olevin voimavarojen vähäisyyden vuoksi äärimmäisyyksiin vietyjen työmäärien kanssa kamppailevat käräjäoikeudet, ainakaan Espoon käräjäoikeus ilman työvoiman selvää lisäämistä tule selviämään. Sen vuoksi tuntuu pelottavalta ajatellakaan esitetyn sovittelumenettelyn aloittamista ennen kuin on varmistettu, että käytettävissä olevat käräjäoikeuden voimavarat sen asianmukaiseen totetuttamiseen riittävät. Varmaa on, että tämä ongelma koskee muitakin, kuin tätä käräjäoikeutta.

Kuten mietinnöstä ilmenee, on maassa ollut jo viimeisten parinkymmenen vuoden ajan käytössä eri kuntien piirissä tapahtuva vapaaehtoinen rikos- ja riita-asioiden sovittelumenettely, joka tosin on toiminut pääasiassa vapaaehtoistyövoiman varassa ja jota toimintaa ei kuitenkaan vielä ole säädelty koko maata yhtenäisesti kattavaksi. Hanke tästä lienee vireillä. Kysyä sopii, miksi ei nyt esillä olevaa sovittelumenettelyä voitaisi hoitaa kokonaan tuomioistuimen ulkopuolella jo toimivan sovittelumenettelyn puitteissa osoittamalla siihen riittävä määrä tuohon tehtävään kyvykästä ammattityövoimaa. Tuntuu vaikealta hyväksyä ajatus, että mietinnössä tarkoitettu sovittelutoiminta olisi mahdollista vain tuomioistuimen puitteissa toteutettuna. Pikemminkin tuntuu oudolta, jos rikos- ja riita-asioiden sovittelumenettely lakisääteisesti rakennetaan nykyisin jo toimivan mallin pohjalle ja sen rinnalle rakennetaan vastaavanlainen menettely tuomioistuinlaitoksen piiriin, jolla tällä hetkellä on toki töitä aivan riittämiin.

Mietinnön sivulla 34 on tuotu esiin ajatus saada esitetyllä sovittelumenettelyllä parannetuksi tuomioistuihin kohtaan tunnettua luottamusta, kun kysymyksessä on menettely, jossa asianosaisia kuunnellaan ja heillä on mahdollisuus vaikuttaa asiansa käsittelyyn ja lopputulokseen muotoilemiseen. Ajatuskuva on hieman ontuva sen vuoksi, että tällä hetkellä tuomioistuihin jo velvoittavien riita-asiain ja hakemusasiain käsittelyä koskevat prosessinormit nimenomaan edellyttävät asianosaisten kuulemista mitä suurimmassa määrin ja niin tarkoin, kuin mahdollista, jota paitsi nimenomaan asianosaisilla, jos kenelläkään on parhaat mahdollisuudet vaikuttaa asian käsittelyyn ja lopputulokseen sen mukaan, miten he ovat halunneet asiaansa ajaa. Mikäli tuomioistuihin kohdistuva luottamus näistä seikoista on kiinni, käyttövaraa on jo nyt yltä kyllin.

Ehdotettu sovittelumenettely.

Jos ehdotettu sovittelumenettely kuitenkin lakisääteisesti luodaan, olisi se toki tehtävissä jokseenkin työryhmän kuvaamalla tavalla seuraavin huomautuksin.

Sovittelun aloittaminen.

Sovitteluhakemuksen hylkääminen olisi säänneltävä siten, että sovittelu tulisi aloittaa, ellei sitä koskevan pyynnön hylkäämiselle olisi sellaisia erityisiä perusteita, jotka tekevät aloittamisen mahdottomaksi. Ehdotuksen 2 §:ssä asetetut edellytykset sovittelulle antavat itse asiassa liian vapaat kädet hakemuksen hylkäämiselle, vaikka lain tarkoituksena aivan ilmeisesti on aloittamiskynnyksen sijoittaminen varsin alas.

Sovittelija.

Ehdotuksen 4 §:ssä on säädetty sovittelijasta siten, että sellaisena voisi toimia joku tuomioistuimen ulkopuolinenkin henkilö. Tällainen tuntuu kovin mahdottomalta ajatukselta sen vuoksi, että kyseessä kuitenkin on tuomioistuimen nimissä harjoitettava toiminta ja vastuu sen asianmukaisesta johtamisesta on tuomioistuimella. Tuomioistuimen kansliakin joutuisi tällaisessa tapauksessa ottamaan toimintaohjeita ja -käskyjä ulkopuoliselta henkilöltä, mikä ajatuksenakin on mahdotonta. Sovittelun on

siten tapahduttava tuomioistuimen virkatuomarin johdolla ja vastuulla. Ulkopuolisen erityisavustajan käyttäminen on asia sinänsä ja siihen tulisikin olla mahdollisuus siten, kuin ehdotuksessa on esitetty.

Julkisuus.

Ehdotetun sovittelumenettelyn julkisuutta koskevalta osin on perustelua yhtyä ehdotuksen 9 §:n ja 10 §:n osalta eriävän mielipiteen esittäneiden jäsenten Elina Haapasalon ja Asko Välimaan ajatuksiin.

Heikki Mikkola
laamanni

ESPOON KÄRÄJÄOIKEUS

26.5.2003

Laamanni

Vitikka 1, 02630 Espoo

Puh. 09-157 6210

Oikeusministeriön

lainvalmisteluosasto

PL 25, 00023 VALTIONEUVOSTO

Oheisena kunnioittavasti lähetän Espoon käräjäoikeudelta pyydetyn lausunnon sovittelutyöryhmän mietinnöstä.

Heikki Mikkola
laamanni